

УДК 908+069. 15] :94(477)

Нагірняк А. Я., к.і.н., доцент[©]

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

КРАЄЗНАВЧО – ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ В УКРАЇНІ У 20-Х РОКАХ ХХ СТ.

У статті на основі аналізу літературних джерел розглянуто розвиток краєзнавчо-екскурсійної діяльності в Україні у 20-х роках ХХ ст. Проаналізована роль краєзнавчо-екскурсійної роботи у поширенні радянської ідеології. Показано, що екскурсійна робота була однією з основних у мережі політичної освіти та вихованні трудящих мас і займала важливе місце в культурному будівництві країни. Висвітлено значення Всеукраїнського Товариства пролетарського туризму та екскурсій у поширенні радянської ідеології. Встановлено, що краєзнавчо-екскурсійна справа була засобом ідеологічної роботи серед широких верств населення.

Ключові слова: краєзнавчо - екскурсійна діяльність, екскурсія, ідеологія, радянська пропаганда, Товариство пролетарського туризму та екскурсій, Екскурсійно-виставочно-музейний відділ.

УДК 908+069. 15] :94(477)

Нагірняк А. Я., к.і.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка», г. Львов, Україна

КРАЕВЕДЧЕСКО-ЭКСКУРСИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО РАСПРОСТРАНЕНИЯ СОВЕТСКОЙ ИДЕОЛОГИИ В УКРАИНЕ В 20-Х ГОДАХ ХХ ВЕКА

В статье на основе анализа литературных источников рассмотрено развитие краеведческо-экскурсионной деятельности в Украине в 20-х годах ХХ века. Проанализирована роль краеведческо-экскурсионной работы в распространении советской идеологии. Показано, что экскурсионная работа была одной из основных в сети политического образования и воспитания трудящихся масс и занимала важное место в культурном строительстве страны. Освещено значение Всеукраинского Общества пролетарского туризма и экскурсий в распространении советской идеологии. Установлено, что краеведческо-экскурсионное дело была средством идеологической работы среди широких слоев населения.

Ключевые слова: краеведческо – экскурсионная деятельность, экскурсия, идеология, советская пропаганда, Общество пролетарского туризма и экскурсий, Экскурсионно-выставочно-музейный отдел.

УДК 908+069. 15] :94(477)

Nahirnyak A. Y. Associate Professor

National University "Lviv Polytechnic", Lviv, Ukraine

LOCAL HISTORY- SIGHTSEEING ACTIVITY AS A TOOL FOR DISSEMINATION IN UKRAINE SOVIET IDEOLOGY IN THE 20'S OF THE XX CENTURY

The article analyses the development of regional studies and Recreation in Ukraine in the 20s of the twentieth century on the basis of literature analysis as well as the role of regional studies and excursions in Soviet ideology. The article stresses that excursion work was a major network of political education and upbringing of the working masses of people and occupied an important place in the the cultural development of the country.

[©] Нагірняк А. Я., 2015

The article also deals with the importance of Ukrainian Society of proletarian tourism type and excursions in the spread of Soviet ideology. The article states that regional studies and sightseeing were established as means of ideological work among the general population.

Key words: local history sightseeing activities, excursions, ideology, Soviet propaganda, Society proletarian tourism and excursions, tour of exhibition and museum-section.

Національно – культурне відродження України позначилось швидким розвитком різних галузей діяльності. Однією з таких, є краєзнавчо-екскурсійна діяльність, яка наділена просвітницькою, духовною та освітньою функціями.

Невичерпні екскурсійні ресурси нашої країни разом з глибинним національно-духовним корінням і традиціями українського народу дають підстави стверджувати, що саме екскурсії можуть стати активним і змістовним засобом гармонізації особистості, її духовного зростання в новій демократичній Україні.

Питання, які стоять перед сучасними науковцями, зумовлюють необхідність вивчення досвіду практичної діяльності краєзнавчо-екскурсійного руху в минулому. Зважаючи на те, що територія України перебувала у складі інших держав, значну зацікавленість викликають проблеми розвитку краєзнавчо - екскурсійної діяльності на її теренах.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що історія краєзнавчо – екскурсійної діяльності добре відображена у літературі. Зокрема, можна виділити праці П. І. Духно [1], Л. Миловидова[2], Л. В. Яковлевої [3], В. О. Савчука[4].

Особливої уваги заслуговують праці дослідниці О. М. Костюкової [5, 6, 7] у яких досліджено організаційні процеси становлення та розвитку краєзнавчо-екскурсійної діяльності в Україні в 1920 роках, значну увагу приділено особливостям запровадження екскурсій у навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, а також наукову та просвітницьку діяльності наукових товариств.

Незважаючи на наявні публікації та дослідження, малодослідженою залишається проблема поширення радянської ідеології через краєзнавчо-екскурсійну діяльність в Україні в 1920-х роках ХХ ст.

Метою дослідження є спроба показати значення краєзнавчо-екскурсійної діяльності у поширенні радянської ідеології в Україні у 20-х роках ХХ ст.

Становлення системи екскурсійних закладів в Україні в 20-х роках ХХ ст. відбувалося у складний період. На початку 20-х років уряд спрямував свої зусилля на створення розгалуженої мережі централізованого управління та контролю в різних галузях народного господарства. Одержавлення та централізація позначилися і на створенні організаційно-правових та господарсько-фінансових основ системи екскурсійних закладів.

Реформаторські нововведення відчутно вплинули на розвиток екскурсійної справи як у політичному, так і в організаційному плані. Екскурсійна робота визначалася однією з основних у мережі політичної освіти та вихованні трудящих мас і займала важливе місце в культурному будівництві країни.

У 20-х роках ХХ ст. в Україні розпочинається розвиток екскурсійної справи, зокрема, процес формування мережі краєзнавчо-екскурсійних закладів, організаційних та методологічних засад їх практичної діяльності які стали підґрунтям її подальшого розвитку в наступні десятиліття [8, с.189]. Значний вплив на розвиток краєзнавчо- екскурсійної діяльності мала політика «українізації».

Експерсії розглядались як важливий інструмент, метод виховної, культурно-пізнавальної роботи серед широких верств населення.

Розвиток експерсійної справи підтримували як культурно-наукова громадськість, так і більшовицький уряд України, хоча завдання в них були різні. Відомі вчені, краєзнавці – М. Грушевський, В. Щербина, И. Гермайзе, В. Артоболевський, Д. Щербаківський, М. Біляшівський, С. Русова та багато інших, – які стояли біля витоків краєзнавчо-експерсійної справи, намагалися за допомогою широкого застосування експерсій просвітити народ, відродити його історичну пам'ять, поглибити історичні знання, закласти у свідомість численних експерсантів необхідність зберігати пам'ятки минулого, національно-культурну спадщину, тобто сприяти духовному розвитку народу [9, с.57]. Більшовики ж визначили її, як дієвий засіб перебудови свідомості народних мас у потрібному для них напрямі, оскільки краєзнавчо – експерсійна справа забезпечувала масовість, яка була необхідною умовою в агітації та пропаганді компартійно - радянських структур, невід'ємною складовою ідеологічної роботи [7, с.24]. Водночас більшовицький уряд і партійні органи не ставили собі за мету зберегти для майбутніх поколінь козацькі могили та церкви над Дніпром. Вони прагнули використати туризм і експерсії як важіль ідеологічного впливу на населення з метою формування соціалістичної свідомості, переконання людей у перевагах соціалістичної системи [9, с. 57].

З 1920 року експерсійна діяльність почала підпорядковуватися Головному Політосвітньому Комітету республіки, зокрема Експерсійно-виставочно-музейному відділу (ЕВМ). Політосвітній Комітет передусім спрямував свою роботу на організацію єдиної мережі політустанов УСРР. Рішення про її створення було затверджено на пропагандистській нараді політичних установ у 1922 році під головуванням Народного Комісара освіти Г. Ф. Гринька [10, с. 41].

Згідно з постановою X з'їзду РКП(б), «Центр ваги Головополітосвіти та її органів повинен знаходитися в агітаційно – пропагандистській роботі серед позапартійних мас» [11, с. 242]. Саме тому краєзнавчо- експерсійну справу було включено у програму підготовки і передпідготовки політпрацівників, які мали поширювати серед місцевого населення радянську ідеологію.

Експерсії широко застосовувались як у навчальному процесі нової трудової школи так і в позашкільній освіті. Їм надавалося великого значення як дієвому засобу пролетарського навчання та комуністичного виховання народних мас.

Водночас, експерсії розглядались як метод розширення і закріплення знань, як форма дослідницької роботи, як засіб вивчення умов життя. Ставилось завдання – використовувати експерсії, як постійну форму масової поглибленої роботи, запобігти проведенню випадкових та епізодичних експерсій переходити до циклових, ситематичних. [7, с. 30].

Пропаганду шляхом експерсій у загальній системі ідеологічної роботи 1920-х років в Україні можна зобразити схемою: ідеологічна робота – ідейно-практична агітація – експерсійна пропаганда [8, с. 189].

У 20-ті роки розвиток експерсійної справи відбувався під загальним керівництвом Народного Комісаріату освіти, а безпосередньо практично здійснювали і організовували експерсійну роботу такі керівні органи: Експерсійно-виставочно-музейний відділ Наркомосу УСРР, Українське мішане пайове експерсійне товариство, Всеукраїнське товариство пролетарського туризму і експерсій [10, с. 58] які з самого початку створювались як організації ідеологічного спрямування. У квітні 1923 року на VII Всеукраїнській партконференції було прийнято рішення про партійно-пропагандистську роботу, яка вимагала змін у

методах партійної пропаганди і запровадження тих, які могли б забезпечити максимальну наочність, а саме – екскурсійний метод [12, с.197–198].

Завдання екскурсії полягало в тому, щоб забезпечити політичне єднання робітничих мас [13, с. 18]. Екскурсії визначалися як серйозний профілактичний захід у справі боротьби з західницькими настроями і нездоровими нахилами молоді [14, с. 12]. З цією метою екскурсійним закладам пропонувалося організувати виробничі екскурсії по промислових і сільськогосподарських районах для підвищення виробничої кваліфікації, обміну досвідом соціалістичного будівництва тощо [7, с. 33].

Особливо заполітизованого спрямування краєзнавчо-екскурсійна робота набуває наприкінці 1920-х років, коли створилось Товариство пролетарського туризму та екскурсій. Пролетарський туристський рух з самого початку створення розгорнув боротьбу за чітко класову лінію [15, с. 3] Проведення громадсько – політичної роботи під час екскурсій розглядалось як виконання спеціальних завдань з агітації та пропаганди. В цьому відношенні краєзнавчо-екскурсійна справа була одним зі знарядь масової роботи комуністичної партії, комсомолу, профспілок, громадських організацій [7, с. 34]. Товариство подавало до НКВС звіт про свою спеціальну та адміністративно-господарчу діяльність і з його дозволу проводило з'їзди та конференції [16, с.147]. В своїй практичній роботі воно керувалось лозунгами, про те, що екскурсійна справа – форма класової боротьби, провідник завдань компартії і радянської влади, яка творить грані нової людини [16, с. 136].

Краєзнавчо-екскурсійна справа ставала дієвим важелем більшовицької ідеології в освіті [7, с. 34]. Значна увага приділялась школі, яка повинна була стати провідником ідейного, організаційного, виховного впливу пролетаріату, з метою виховання нового покоління [17, с. 38]. Слід відзначити, що кадри вчителів-екскурсоводів розглядались як носії політичної пропаганди, тому їх підготовка в діяльності екскурсійних закладів займала одне з провідних місць [10, с. 82].

Не залишився поза увагою радянської ідеології і дитячий рух. З метою пропаганди ідей комуністичного дитячого руху, засновується Всеукраїнське товариство сприяння «Юному Спартаку», відділення якого активно використовували екскурсії як дієвий засіб політичного виховання [7, с. 34]. На IX партз'їзді КП (б) у 1925 році Генеральний секретар ЦК ЛКСМ України підкреслив, що питання дитячого руху для партії і комсомолу є одним з найактуальніших [18, с. 1].

На зборах політосвіт порушувалось питання про боротьбу з впливом буржуазної ідеології, особливо серед селян, підкреслювалося, що це ставить перед робітничим класом завдання культурної змички міста і села. Практично це повинно було відбуватися в спільному проведенні краєзнавчих екскурсій [8, с. 190]. У 1929р. голова Центральної ради Товариства пролетарського туризму М. В. Криленко висунув тезу про те, що «розвиток екскурсій відбудеться тоді, коли не одні робітники, а й селянство відірветься від свого села, щоб пізнати інші краї»[19, с. 159].

Значну увагу радянське керівництво приділяло національним меншинам. Воно засобами екскурсії залучало національні меншини до пізнання “нової історії.” На честь святкування 10-річчя Жовтневої революції організовувались екскурсії в райони, де проживали національні меншини, які були пов'язані з революційною боротьбою [20, с. 10].

З метою пропаганди на міжнародному рівні розвитку нового способу життя та культурного будівництва радянська влада сприяла поширенню іноземного туризму. В 1926 р. на пароплаві «Кап-Полонія» до Ленінграда прибула перша туристична група із США, що складалася з кількох сотень чоловік, і з того часу потік зарубіжних гостей почав зростати з року в рік. Кожний турист-іноземець зараховувався в члени Товариства друзів Радянської Росії. Наприкінці 20-х рр., коли іноземний туризм в СРСР набув вже досить масового характеру, постановою Ради праці і оборони 11 квітня 1929 р. було утворено Всесоюзне акціонерне товариство з іноземного туризму «Інтурист» [8, с. 190].

Підсумовуючи вищесказане, можемо констатувати, що екскурсійна робота визначалась однією з основних у мережі політичної освіти та вихованні населення і займала важливе місце в культурному будівництві країни. Краєзнавчо-екскурсійна справа забезпечувала масовість і була спрямована на перебудову свідомості населення на комуністичних засадах. Державні органи підтримували краєзнавчо-екскурсійну справу як активну форму масової поглибленої пропагандистської роботи.

Література

1. Духно П. І. Школа на селі та її громадська роль. – Х.: Держ. вид-во України, 1926. – 60 с.
2. Миловидов Л. Краєзнавство в школі. – Х.: Держ. вид-во України, 1929. – 146 с.
3. Яковлева Л. В. Архівні джерела з історії розвитку екскурсійної справи України (1917-1929 рр.) // З історії вітчизняного туризму. – К.: Б.в., 1997. – с. 211–217.
4. Савчук В. О. Краєзнавчий та туристично-екскурсійний аспекти у діяльності спілки письменників України у 20–80-х рр. ХХ ст. // Туристично-краєзнавчі дослідження. Вип. 1. Ч.2. – К.: Б.в., 1998. – с. 203–207.
5. Основні напрями становлення і розвитку краєзнавчо-екскурсійної справи в 20-х роках ХХ ст. / О. М. Костюкова // Краєзнавство. – 2008. – № 1–4. – С. 15–21.
6. Костюкова О. М. Краєзнавчі дослідження – важливе джерело розвитку туристсько-екскурсійної справи в Україні: з досвіду 20-х років ХХ ст. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. Випуск 6. – К., 1999. – с. 190–195.
7. Костюкова О. М. Краєзнавчо-екскурсійна справа в Україні в 20-х роках ХХ ст.: суспільно-політичний, освітній і культурологічний аспект : монографія / О. М. Костюкова. – Черкаси, 2010. – 171 с.
8. Берендєєва О. Становлення туристичної діяльності в Радянській державі в 20-х роках ХХ ст. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: Зб. наукових праць. – Випуск 9. – К., 2012. – С. 187–192.
9. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. – К.: Вища шк. – 2002. – 195 с.
10. Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексійко М. М. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник. – К., Кондор. – 2004. – 166 с.
11. Десятий създ РКП(б) Москва 8-16 марта 1921г. Резолюции и постановления създа // КПСС в резолюциях, решениях съездов, конференций и Пленумов ЦК. Т.2. – М.: Издательство политической литературы. – С. 204–266.
12. Резолюція VII Всеукраїнської партконференції від 10 квітня 1923 р. // культурне будівництво в Українській РСР. Т.1. – К.: Держ. вид-во політичної літератури, 1959. – С. 193–201.
13. Копелев Л. Масова екскурсія Харківських робітників до Києва // культуробітник. – 1928. – № 15. – С. 18–19.
14. Погребецкий Н. В помощь туристу. – Х.: Вестник физической культуры, 1928. – 126 с.

15. Гурвич Л. Туризм и экскурсии. – М.–Л.: ОГИЗ, 1931. – 28 с.
16. Антонов-Саратовський В. Беседи о туризме. – М.: Госуд. Узд-во, 1930. – 260 с.
17. Програма Російської Комуністичної партії(більшовиків), ухвалені VIII з'їздом РКП(б) // Культурне будівництво в Українській РСР. Т.1.-К.: Держ.вид-во політичної літератури, 1959. – С. 37–39.
18. 3 промови Генерального секретаря ЦК ЛКСМ У тов. Височиненка на IX Всеукраїнському партз'їзді // Дитячий рух. – 1926. – №3. – С.1
19. На второй туристской конференции // Всемирный турист. –1929. – № 5. – С. 158–159.
20. Про святкування 10-річчя Жовтневої Революції // Бюлетень НКО. –1927. – № 39. – С. 10.

Стаття надійшла до редакції 9.03.2015

УДК 796.011.3

Пацевко А. Й., доцент, ©

Семенів Б. С., старший викладач, кандидат педагогічних наук
Приставський Т. Г., старший викладач, **Бабич А. М.**, старший викладач
*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Львів, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНАЖЕРІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ОСНОВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ ДО ЗДАЧІ ЗАЛІКОВИХ ВИМОГ

Поява сучасних засобів навчання, різноманітні тренажери, електронна, медична, відео, аудіоапаратура, комп'ютерна техніка дали можливість більш глибоко вивчати педагогічні, фізіологічні та інші закономірності навчально-тренувального процесу. Одержана за їх допомогою інформація швидко перетворюється в засіб навчання рухам і рішення задач загальної та спеціальної фізичної підготовки.

Ключові слова: залікові вимоги, рухові реакції, комплекси вправ, засоби фізичного виховання.

УДК 796.011.3

Пацевко А. И., доцент

Сэмэнив Б. С., старший преподаватель, кандидат педагогических наук
Приставский Т. Г., старший преподаватель
Бабич А. М., старший преподаватель
Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий им. С. З. Гжицкого, г. Львов, Украина

ПРИМЕНЕНИЕ ТРЕНАЖЕРОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ПО ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ОСНОВНОГО УЧЕБНОГО ОТДЕЛЕНИЯ К СДАЧЕ ЗАЧЕТНЫХ ТРЕБОВАНИЙ

Появление современных средств обучения, разнообразные тренажеры, электронная, медицинская, видео, аудио аппаратура, компьютерная техника дали возможность более глубоко изучать педагогические, физиологические и другие